

Савойська С. В.

ІДЕЙНО-ТЕОРЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МОВНО-КОМУНІКАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ: НАУКОВІ НАПРЯМИ АНАЛІЗУ

У статті акцентується увага на конструктивному і деструктивному напрямках ідеології мовної політики пам'яті. Конструктивна група ідеологій визначає інтегративний і консолідаційний потенціали політики пам'яті, досягнення консенсусу та здатність до об'єднання сучасного українського полікультурного суспільства. Деструктивний напрям ідеології спрямований на розв'язання проблем, які мають конфліктний характер.

Ключові слова: ідеологія, мовно-комунікативна політика пам'яті, комунікація, конструктивний і деструктивний напрями.

Savoyska S. V. Ideological and theoretical potential of language and communicative policy of memory: the scientific directions of analysis.

В статье акцентируется внимание на конструктивном и деструктивном направлениях идеологии языковой политики памяти. Конструктивная группа идеологий определяет интеграционный и консолидационный потенциалы политики памяти, достижение консенсуса и стремление к объединению современного украинского поликультурного общества. Деструктивное направление идеологии направлено на решение проблем, которые имеют конфликтный характер.

Ключевые слова: идеология, языковая коммуникативная политика памяти, коммуникация, конструктивное и деструктивное направления.

Savoyska S. V. Ideological and theoretical potential of language and communicative policy of memory: the scientific directions of analysis.

The article focuses on the constructive and destructive directions of ideology of language policy of memory. Constructive group of ideologies defines integration and consolidation potentials of policy of memory, achieving consensus and desire to unite the Ukrainian contemporary multicultural society. Destructive direction ideology is aimed at solving the problems that have conflicting nature. The destructive approach to the analysis of language policy includes memory techniques artist and consumer, humiliating the enemy, distort and control the social and political reality that is not considered a public opinion and divided into "us and them". Separation of Ukrainian multicultural society by language is associated with the changes that have taken place in people's minds and in their psychology, which was caused by the forcible imposition of Russian language in the past. It is established that accommodation of the individual in the alien environment promotes bilingualism, and eventually – assimilation, which is typical for urban residents. Ukrainian scientists have proved that the child's thinking should be formed on the basis of mother tongue, and until it is ripe, not fully formed linguistic and mental apparatus, bilingualism is harmful. The author argues that bilingualism is not always destructive. In some cases, it can be both constructive and useful and, if not imposed by force conquerors or unpatriotic government, which sees only around their own benefit and interest. In this case, bilingualism is used in the political struggle for power or to achieve your goal. If two languages are considered as two cultures and two nations within a unitary state, in their unequal development, in my opinion, one of them may become dominant, more prestigious and start. Some researchers believe that when propolitical forces are fighting for the official status of the Russian language, which is already in Ukraine dominant, then they are actually fighting for equality not two languages –

Russian and Ukrainian, and only one – Russian. According to many Ukrainian scientists, functioning of the two official languages in one state can lead not only to the linguistic and political conflict, but to split the state for linguistic and political grounds, if one of them, for example – Russian, Ukrainian society is part of the prestigious considered and the elite, the other – Ukrainian, which some pro-Russian politicians believe doublespeak, peasants, and peasant dialect of Russian. Based on this, the author concludes that the language policy in Ukraine is connected with the history of the language and culture of the Ukrainian people, their memory and legacy of Russification, which takes place at the present stage of development of Ukrainian society.

Key words: ideology, language communication policy of memory, communication, constructive and destructive directions.

Ситуація, у якій наразі перебуває мовно-комунікативна політика пам'яті, ще не стала предметом спеціального наукового дослідження. У відомих працях як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників не зустрічаємо спеціального розгляду зазначеного аспекту проблеми, окрім згадок про окремі комунікативні чинники формування толерантності, соціально-комунікативні технології в політиці, розвиток політичної дискусії на окремі теми тощо. Як видно, ідейно-теоретичний потенціал мовно-комунікативної політики пам'яті як невід'ємної складової мовної політики пам'яті є практично не дослідженим. У зв'язку з цим акцентуємо увагу на ідентифікаційних і консолідаційних ідеях мовно-комунікативної політики пам'яті, які були і зараз залишаються актуальними. Тобто метою дослідження є проаналізувати ідейно-теоретичний потенціал мовно-комунікативної політики пам'яті у конструктивній і деструктивній іпостасях. У їх сутнісні виміри внесли свої корективи процеси інформатизації і глобалізації, які розширюють або звужують, збагачують або обмежують мовно-комунікативну політику пам'яті, її ідейно-теоретичну проблематику. Всі ці процеси потребують всебічного наукового осмислення та обґрунтування. Нагальною потребою мовно-комунікативної політики пам'яті є осмислення її ідейно-теоретичного потенціалу, який підживлюється за рахунок усвідомлення власної історичної долі. Все це наразі є доволі проблематичним завданням, оскільки у кожного покоління українців є власне розуміння історії, національної ідеї, ставлення до мови, звичаїв і традицій, що не завжди відображає якусь спільну закономірність. Тому „українська етнічна парадигма сприйняття минулого, – як зазначає В. Масненко [3, с. 242], – відродилася у сучасних умовах як захисна реакція супроти руйнування історичної пам'яті”, з одного боку, та мовно-комунікативної політики пам'яті – з іншого. Варто підкреслити, що минуле українського народу тісно пов'язане, з одного боку, з ідеєю розвитку визвольного руху, з іншого – з мовно-комунікативною політикою, яка давала можливість розвиватися українській освіті, мові, культурі, літературі, книгодрукуванню тощо. Щоб зрозуміти, як це відбувалося, необхідно з'ясувати, яким ідеям надавався пріоритет. Для початку необхідно з'ясувати саме поняття „ідея”, яке є складовою феномену „ідеологія”. Новий словник іншомовних слів його визначає як сукупність уявлень про дійсність у свідомості людини, що виражає його відношення до навколишнього світу; основний суттєвий принцип світосприйняття; основну думку, задум, що визначає зміст чого-небудь; намір або план [5, с. 252]. Тобто ідея дає нам можливість усвідомити давність і неперервність української історії, традиції, мови, культури, починаючи від доби Київської Русі і закінчуючи здобуттям незалежності.

Політологічний довідник визначає термін „ідеологія” як такий, який походить від грец. „idea” – поняття та „logos” – вчення. Тобто як систему політичних, етичних, художніх, філософських та релігійних поглядів. Основний його зміст – соціальний

ідеал, образ передбачуваного, бажаного чи очікуваного. Всі ідеології містять нездійсненні ідеї, оскільки представляють не дійсний, а уявний світ [6, с. 221, 225]. У цьому випадку термін „ідеологія” асоціюється з ідеєю месіанської ролі російського етносу як єдиної сили, яка спроможна захистити і консолідувати всіх слов'ян в одну націю. Саме так варто розуміти бажання російської влади і її народу, нездійсненність їх мрій і мовно-комунікативних очікувань уже на сучасному етапі розвитку.

У політологічному словнику поняття „ідеологія” трактується як система переконань та ідей, поглядів на суспільство та його політичне життя. Ідеологія відображає ідеали, світогляд, інтереси, умонастрої людей, класів, соціальних верств, політичних партій та громадських рухів, а також охоплює цінності, нормативні й цільові схильності та способи їх досягнення. Інколи її розглядають, як вважає А. Пахарев, як систему взаємодіючих символів і структур, своєрідну реакцію на соціальне напруження у суспільстві, а тому трактують її як симптом і ліки. Історичний досвід, на думку вченого, підтверджує, що ідеологія є системою переконань, яка закономірно виходить на політичну сцену в часи скрутних криз суспільства і здатна порушувати стан соціальної аномалії у кризових умовах [8, с. 319–320]. Тут важливо провести паралель між політичною та економічною кризою, у якій опинилася Українська держава та український народ, і озброєним нападом Росії на Кримський півострів та його анексією. Парадокс російської ідеї захоплення АР Крим і подальшої ескалації військового конфлікту на кордонах з материковою Україною полягає у тому, що він активно підтримується етнічними росіянами (75 %), що розвіює міф про братні стосунки з українським народом. Тобто ідеї „дружби”, „співпраці”, „взаємодопомоги” і „взаєморозуміння” уже відійшли у минуле і виглядають як міф?

Тобто ідеологія політична, що виступає важливим компонентом політичної свідомості, за визначенням Є. Перегуди є системою концептуально оформлених уявлень, ідей і поглядів на політичну дійсність з позицій певних суб'єктів політичної діяльності. Складовими політичних ідеологій, як зазначає учений, є політичні теорії та ідеї, суспільно-політичні ідеали, цінності, концепції політичного розвитку, політичні програми, символи тощо. Суб'єктами політичної діяльності є групи, громадські об'єднання, політичні партії, спільноти та мешканці регіонів [8, с. 322–323]. Так, між термінами, які було розглянуто, існує певний зв'язок. Тісні зв'язки між Росією та Україною існували протягом усіх років незалежності у багатьох галузях. Вони ніколи не були збалансованими, а тим більше взаємовигідними. Росія у всьому намагалася знайти для себе якусь вигоду. Основною ідеєю Росії щодо України було створення єдиного мовно-комунікативного простору, який у багатьох випадках має бути підвласний Кремлю. І Росії це практично вдалося, якщо звернути увагу на кількість і якість функціонування в Україні російських каналів, програм, періодики, книг тощо, які подають власну інформацію російською мовою. До цього варто додати й інші ідеї проросійських політиків і російських політтехнологів – це проголошення російської мови як другої державної в Україні, федералізація та інші, які розколюють Україну.

У цьому контексті термін „ідея” варто розуміти як світогляд, переконання і міркування, що відображають закономірні зв'язки та відношення до об'єктивної дійсності, яка покладена в основу людської діяльності [11, с. 247]. Об'єктивна дійсність української спільноти вказує на те, що у минулому вона перебувала у тісному взаємозв'язку не лише з російським, а й угорським, румунським і польським народами, їх мовами і культурами. Це у якомусь значенні відбувається і тепер, якщо усвідомити, що в угорських і румунських навчальних закладах Закарпаття і Буковини вивчають рідну мову та історію сусідньої країни, що ускладнює інтеграцію румун та угорців в українське суспільство. Ці та інші проблеми досліджували такі вчені, як С. Денисюк, Д. Донцов, В. Панібудьласка, Р. Кісь, В. Котигоренко, О. Кривицька, С. Масненко,

Л. Нагорна, О. Скребець та ін. Зокрема Є. Масненко вважає, що ідеї русинів побудовані на міфах, оскільки намагаються довести, що вони є найдавнішим слов'янським народом, який за своєю культурою є близький до росіян. Таку позицію русинів підтримує Росія, аби поглибити розкол в Україні та остаточно загальмувати українську загальнонаціональну консолідацію.

Комунікативна складова мовної політики розглядається за допомогою методу тріадної кореляції цінностей та орієнтацій соціально-політичного та полікультурного розвитку українського суспільства і держави в цілому, тобто у контексті тріади „мова – комунікація – політика”. Окремі аспекти проблеми аналізували як зарубіжні (Р. Блакар, Н. Луман, Д. Мак-Квейл, І. Сафіулліна, А. Соколов, А. Соловйов, В. Федотова), так і вітчизняні вчені (Ю. Біденко, В. Бурдяк, М. Головатий, В. Загороднюк, О. Зернецька, Ю. Косенко, Л. Масенко, В. Пасько, І. Кресіна, О. Потєбня, М. Розумний, О. Суший, В. Тімашова, Л. Шаян). Що стосується першого компонента тріади, то головними функціями мови є вербальна і комунікативна, які діють у межах словесної і спілкувальницької площини. У цьому контексті визначну роль відіграє комунікація, яка налагоджує мости між мовами і певними суб'єктами. На цьому майданчику з'являється ідея двомовності, оскільки українській владі завжди була притаманна гра на двох полях мовно-комунікативної політики пам'яті, що досліджували В. Коваль, Я. Радевич-Винницький, Л. Ставицька, К. Шудря та ін. Яскравим прикладом цього є наміри ввести в Україні другу державну / офіційну мову, що, як вважає Б. Білик, є згубною ідеєю для інших її нацменшин і корінних народів, список яких тепер уже поповнили і кримські татари.

Передчуваючи, що у царині мовної політики щось діється не так, ще у кінці 80-х рр. минулого століття В. Панібудьласка запропонував ідею вільного розвитку національних мов. Ця ідея була втілена у законі „Про мови в Українській РСР”, що можна назвати „битвою за минуле”. Ідею двомовності і багатомовності використали у власних інтересах проросійські політичні сили і таким чином загальмували на Півдні і Сході України поширення української мови, даючи зелену дорогу лише російській мові. Про такий стан речей свідчать маніпуляції, які відбулися навколо закону „Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин”, який узяв під свій захист не ті мови, які дійсно його потребують, а російську, яка захищена Конституцією України та іншими законами, широко представлена в інформаційній, освітній, комунікаційній та інших галузях суспільно-політичного життя країни. Тому російська мова ніколи не зникне у порівнянні з караїмською, кримчацькою, гагаузькою та іншими мовами, оскільки вона є широко відомою у світі і державною мовою Росії. Ідею застосування російської мови в сучасній Україні у якості другої державної, офіційної або регіональної, аналізували такі українські вчені і політики, як М. Баграєв, К. Вітман, І. Гайдош, В. Горбачов, С. Кіяшко, В. Коновалюк, О. Костусев, В. Мироненко та ін. Щоб змінити недосконалу мовну політику, необхідно, на думку І. Кресіної [2], сформувати відповідну національну свідомість та ідентичність, яка буде працювати не на розкол, а на єднання країни.

Розглядаючи стан розвитку мовно-комунікативної політики пам'яті, варто більш детально зупинитися на ідеї розширення сфери застосування української мови в усіх сферах і галузях суспільно-політичного життя країни, зокрема в Інтернеті і полікультурних регіонах України. Цій ідеї присвятили свої праці такі учені, як Б. Ажнюк, Н. Бабич, М. Недюха та ін. На противагу цьому проросійські політичні сили, починаючи від правління экс-президента Л. Кучми, виношували ідею гальмування розширення сфери застосування української мови в інформаційно-комунікаційній, нормативно-правовій, освітній та інших галузях, що також досліджували учені М. Олійник та І. Лопушинський. Свідченням цього є те, що

мовна проблема в Україні є не етнічною, а політичною. Цілком можна погодитися з ідеєю політичного і культурно-цивілізаційного розмежування, яку запропоновано ученим В. Якушиком. Сутність мовно-комунікативної політики у цьому випадку полягає у тому, що мову і культуру завжди варто відділяти від політики. А в окремих випадках варто забути те, що є перешкодою для національної консолідації. Тобто, розглядаючи можливості політики пам'яті, наразі варто не піднімати на законодавчому рівні мовну проблему, щоб вибити цей прецедент з пам'яті російських радикалів і націоналістів, проросійських політичних сил, які використовують цю ідею для актуалізації протистоянь і конфліктів.

Деструктивна складова мовної політики пам'яті – це зіткнення інтересів різних політичних сил, партій, рухів, організацій, формувань, радикальних угруповань, ідеологій, влади і народу. Щоб попередити протистояння у мовно-політичній сфері, у вітчизняних учених, зокрема А. Погрібного і В. Кулика, виникла ідея запровадження в Україні зарубіжного мовного досвіду, який допоміг би згуртувати полікультурний український народ. Про базові цінності європейських стандартів мовно-комунікативної політики йдеться також у праці Н. Шульги. Мовно-політичні конфлікти було викликано політикою русифікації українського народу, яка трансформувалася лівими політичними силами у незалежну Україну від колишнього СРСР. Ідея російщення (асиміляції), яку досліджували Б. Ажнюк, І. Дзюда, І. Діак, В. Скляр та ін., є шкідливою в умовах будівництва нової демократії і вигідна лише тим, хто підтримує федералізм і сепаратизм. Ідею російщення, євразійського шляху підсилювали російські політики, етнополітологи, письменники і вчені, серед яких велике значення мають виступи, заяви і твори О. Дугіна, Д. Замятіна, К. Затуліна, С. Корабльова та ін. Проти політики русифікації та ідеї месіанства, Третього Риму виступили окремі закордонні і вітчизняні вчені, зокрема В. Карлова, Р. Кісь, А. Корж та ін.

Комунікативний аспект мовної політики пам'яті – це формування ідей політичної ідентичності, престижності української мови, яка в сучасній Україні, особливо останнім часом, стала більш актуальною. Її досліджували такі учені, як С. Єрмоленко, Т. Гетало, О. Гринів та ін. Ідеї формування спільної загальнонаціональної ідентичності, збереження її етнополітичної складової як потенціалу психологічної і свідомої консолідації українського полікультурного суспільства розглядали Л. Абізова, І. Вернудіна, Е. Вілсон, К. Вітман, Т. Воропаєва, В. Городяненко, Л. Даймонд, І. Іванов, І. Ключковська, О. Галько та ін. Було запропоновано ідею єдиної національної ідентичності в Україні, якій має передувати пошук соціальної рівноваги, тобто політичного плюралізму. З цього приводу О. Уткін вважав, що ідея етнічного плюралізму може відіграти важливу роль на шляху до громадянської злагоди, особливо тоді, коли їй сприяє консолідація суспільних сил, національне єднання в ім'я розв'язання загальнонаціональних завдань.

Мовно-комунікативна політика пам'яті – це вільне функціонування ЗМІ і комунікації, свобода вибору, участі, мислення і плюралізм думок, які суттєво доповнюють таке важливе явище і складову тріади, як комунікація. Новий словник іншомовних слів поняття „комунікація” виводить від лат. „communication”, що означає повідомлення і шлях транспортного сполучення. В іншому випадку – це лінія зв'язку, телефон, радіо, а також обмін думками, передача інформації за допомогою мови [5, с. 313].

Деструктивна політика пам'яті – це балансування між радянськими і демократичними, лівоцентристськими і національно-демократичними, ліберальними і консервативними цінностями. Проблеми комунікації аналізували як закордонні, так і вітчизняні учені, зокрема Н. Адубецька, А. Акаймова, О. Бабкіна, М. Василік, В. Власов, А. Гарбадин, М. Грачов, Т. А. Ван Дейк, О. Дубас, О. Зернецька та ін. Термін

„політична комунікація” є невід'ємною складовою феномену комунікації. Під політичною комунікацією А. Акаймова розуміє встановлення контактів між суб'єктами, їх формами взаємозв'язку, сам акт спілкування, повідомлення, засіб зв'язку, а також процес перетворення певних повідомлень у загальне надбання [1, с. 87–91]. У цьому контексті плідною є ідея пошуку порозуміння, знаходження консенсусу, де мовно-політичні комунікації виступають як найважливіший ресурс, що дозволяє ефективно взаємодіяти у політичній площині заради досягнення певних цілей. Подібний підхід, на думку В. Масненка, є доволі актуальним для сучасної української ситуації, коли потреби внутрішньої національної консолідації вимагають злагоди між етнічними українцями та національними меншинами [3, с. 251].

Мовно-комунікативна політика пам'яті – це ідейне підґрунтя політичного плюралізму, який передбачає свободу віросповідання, друку і мислення, що досконало висвітлила у своїй праці М. Остапенко. Вчений звертає увагу на кризу традиційних ідеологій, конструктивну роль на сучасному етапі розвитку людства, дискредитацію та „деідеологізацію” проблеми, що призводить до певного вакууму загальнонаціональних ідей. Усе це використовується політичними елітами для маніпулювання масами, реструктуризації суспільства шляхом захоплення державної влади, що є актуально і для України. Тому ідея деідеологізації тривала недовгий час: розпочався процес реідеологізації. Враховуючи це, М. Остапенко піднімає такі важливі проблеми, як значущість інформації, загроза міждержавних конфліктів, що обумовлює, на її думку, „створення „глобальної всесвітньої” ідеології для всіх, яка б примирила всі існуючі і протидіючі ідеології під покровом нових гуманістичних ідей і загальнолюдських цінностей” [7, с. 224–225].

Якщо зважити, що ідеологія є основою суспільно-політичної інтеграції і консенсусу, які символізують процес об'єднання явищ і процесів у єдине ціле, що посилює комунікацію, то, за розумінням автора, термін „комунікація” ґрунтується на тріадній основі – „розуміння – дискурс – консенсус”. Це передбачає поширення інформації за допомогою мас-медіа та нових технічних засобів дослідження, а також сучасні удосконалені шляхи сполучення і зв'язку.

Мовна політика пам'яті – це також ідея спільного українсько-російського інформаційного простору як зони соціокультурного впливу на Україну, коли з екранів телебачення подається потік неправдивої інформації, яка дискредитує діяльність влади, політиків, держави в цілому і створює негативний імідж у світі. На ґрунті інформаційно-комунікаційних протистоянь та мовно-політичних конфліктів, що досліджували Г. Жаворонкова, О. Литвиненко, О. Скібіцький, Т. Сівашенко, О. Туз та ін., сформувався політичний міф у вигляді феномену соціальної комунікації, який свідчить про високотехнологічні можливості сучасних комунікацій, котрі можуть професійно спотворювати інформацію і подавати її як єдино правдиву. Щоб запобігти таким маніпуляціям, учені, зокрема Ю. Шайгородський і О. Яхно, запропонували посилити інформаційну безпеку, схему управління конфліктами, ідею пошуку діалогу і компромісу як ціннісними конструктами міжкультурної комунікації.

Вдалий, на наш погляд, підхід до аналізу мовно-комунікативної політики пам'яті та консолідації українського полікультурного суспільства запропонував В. Масненко. Він запропонував ідею включення наукових досліджень національних меншин у загальну українську історіографію, що, на його слушну думку, може сприяти національній консолідації українства і поширення його на неетнічних українців. Це, як він вважає, може створити цілісну картину української історії. Тобто тут мається на увазі толерантне ставлення до національних меншин і їх вплив на перебіг українського історичного процесу, механізм ухвалення консенсусних рішень, ефективний діалог держави і громадянського суспільства і т. п. [3]

Мовно-комунікативна політика пам'яті – це питання про шляхи і механізми вписування національної історії у світовий процес, що неможливо здійснити без ідеї виховання етики, толерантності та ціннісної комунікації як умови консолідації української полікультурної нації, що аналізували у своїх працях О. Висоцька, А. Костирев та ін. У цьому контексті відомий учений Т. Андрущенко звертає увагу на ідею формування толерантності як культурної цінності цивілізації та необхідної умови при розв'язанні різного роду протиріч, що є, на нашу думку, актуальною проблемою, яку необхідно розв'язувати не лише на внутрішньому, а й зовнішньому міждержавному рівнях. Аби діяти компромісу між різними політичними силами, групами, національними меншинами, спільнотами і націями, В. Кулик, С. Дрожжина, О. Кузь, В. Малахов запропонували ідею мультикультуралізму.

Для посилення потенціалу мовно-комунікативної політики пам'яті необхідно здійснити прорив через посил тієї національної пам'яті, яка об'єднує всю українську полікультурну спільноту, – це спільні герої та славні сторінки історії, які консолідують український народ. Тому варто зупинитися більш детально на такому важливому явищі, як „політика пам'яті”. Окремі його аспекти розглядали такі учені, як Аристотель, О. Бабкіна, Ю. Балега, М. Гетьманчук, І. Гранчак, В. Гришук, Л. Нагорна, Н. Шипка та ін. Складовою цього поняття є пам'ять, яка в основному є роздвоєною і конкуруючою. Вона складається з кількох пам'ятей, за кожну з них борються еліти і певні соціальні групи для того, аби мати вплив на суспільство, оскільки формування пам'яті пов'язане з формуванням ідентичності. Пам'ять – це почуття належності до певного суспільства, яке завдяки міфам впізнає себе як у минулому, так і в сучасному [9, с. 293].

На думку учених, зокрема Л. Нагорної, „політика пам'яті має бути даниною пошани й поваги до зусиль і життєвих подвигів мільйонів людей, які створювали матеріальні та духовні цінності й захищали їх, часто ціною власного життя”. Політика пам'яті повинна, як вважає учений, створювати позитивний узагальнюючий образ країни і народу, який зміг би налагодити контакти з іншими країнами, сформувати національну ідентичність на засадах загальноновизнаних універсалістських цінностей, поваги до культурного розмаїття тощо [4, с. 118].

Окремі учені, зокрема А. Черниш, Н. Ясир і П. Шляхтун, досліджували ідеї втручання у внутрішні справи України, сепаратизму і федералізації країни. На думку экс-міністра закордонних справ України Б. Тарасюка, Росія поширює міф про заборону в Україні російської мови та дискримінацію російської культури, що є, на його думку, „очевидним втручанням у внутрішні справи України”. Аби протистояти цьому, учені О. Данільян, О. Дзьобань, М. Панов, В. Даниленко і М. Левицький запропонували ідеї утвердження української мови, незалежної держави, національної безпеки, підвищення політичної культури тієї еліти, яка слугує українському народу і державі.

Що стосується ідей нової парадигми мовно-комунікативної політики пам'яті, то вона переважно орієнтується на ліберальні та консервативні взірці. Ідею формування громадянського суспільства та його взаємодії з державою, ідею гармонії між державою і церквою, діалогу між владою і суспільством, консенсусу між різними політичними акторами, трансформації ціннісної основи людського буття, модернізації українського полікультурного суспільства аналізують у своїх дослідженнях В. Баранівський, П. Вознюк, А. Воробйов, М. Головатий, В. Горбатенко і Н. Дубовик. Ідеї розколу Української держави, про який дбають проросійські політичні сили в Україні та кремлівська влада, на думку Л. Масенко, тісно пов'язані з мовно-політичною проблемою, яка актуалізується ухваленням закону „Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин” як засобом вирішення мовних проблем в Україні та ухваленням / скасуванням закону „Про засади державної мовної політики”.

Геостратегію Росії у цьому контексті досліджували К. Сорокін, М. Смолін, В. Хмелько, О. Чаленко та інші російські та українські вчені. Дії Росії в Україні супроводжуються протистояннями і конфліктами, які мають місце в усіх сферах і галузях суспільно-політичного життя країни, зокрема в інформаційній, законодавчій, освітній, релігійній тощо. Конфлікти, що відбуваються у релігійній галузі, розповсюджуються проросійськи налаштованими священниками, які намагаються запевнити своїх прихожан, що ні української мови, ні українського народу не існує [10]. Вони були викликані ідеєю заборони богослужінь, які в українських церквах здійснювалися українською мовою, збільшенням кількості україномовних навчальних закладів, груп, класів та учнів, особливо на Сході і Півдні країни. Про це йдеться у працях таких учених, як О. Бульвінська і В. Дементьєва. Розколює Україну міф, який стосується заборони в Україні російської мови та утискання прав російськомовних громадян, що розглядається у дослідженнях С. Кичигина. Всі ці ідеї розповсюджували в Україні проросійськи налаштовані учені і політики, з одного боку, російські письменники, журналісти, політтехнологи і спецслужби через засоби масової інформації і комунікації – з іншого. Скільки коштів для України ідея євроінтеграції та деструктивні ідеї влади, було проаналізовано у працях М. Шульги та Н. Шульги.

Щоб врятувати Україну від остаточного розколу за мовно-політичною ознакою, С. Адамович і Я. Грицак пропонують поширювати серед населення не лише ідеї соборності і самостійності України, а зміцнювати країну зсередини, очищати її від радикально налаштованих осіб і сепаратистів. Враховуючи кризу національної свідомості і в цілому політичну кризу, окремі вчені, зокрема М. Гордієнко, переймаються ідеєю виховання патріотичної особистості, що є, на нашу думку, нагальною і актуальною проблемою сьогодення. Не менш важливою у цій ситуації є ідея суспільної самоорганізації та інтеграції, що аналізують у своїх працях В. Андрущенко, Т. Груба і С. Риженко.

Враховуючи вищезазначене, мовно-комунікативну політику пам'яті варто розуміти як комплекс конкретних політичних заходів, які спрямовані на виховання патріотизму, захист ідентичності, національних інтересів, толерантності, збереження цілісності країни, недоторканності її державних кордонів, консолідацію полікультурних громадян, що мешкають на території України. Мовно-комунікативна політика пам'яті – це етика пам'яті поляризованого суспільства, а також його конструктивна, прогнозована і зважена повсякденна робота усіх гілок політичної влади, рухів, товариств, організацій, політичних партій, установ, спрямована на захист мов корінних народів, а також – єдиної державної (офіційної) мови, подальший її розвиток і поширення в усіх сферах і галузях суспільно-політичного життя та в усіх регіонах країни. Це проблема провини, розуміння і прощення, а також мовна політика легітимної влади, яка керується Конституцією і законами держави та забезпечує повноцінне функціонування державної (офіційної) мови, а також тих мов, які знаходяться на межі зникнення. Мовно-комунікативна політика пам'яті – це ті ЗМІ, які підживлюють мовно-політичні конфлікти минулого і не дають забути про важкі часи; добре спланована робота держави, спрямована на регулювання мовного питання, користь соціокультурного та духовного розвитку усіх народів, які мешкають на території України.

Підсумовуючи вищезазначене, доходимо висновку про те, що такі явища, як ідеологія і мовно-комунікативна політика пам'яті, тісно пов'язані між собою. Мовну політику та ідеологію можна розглядати у конструктивному і деструктивному напрямках. Конструктивний напрям свідчить про позитивні сторінки національної і державної політики пам'яті. Вони пов'язані з

проголошенням Декларації про державний суверенітет, Української незалежної держави, ухваленням закону „Про мови в Українській РСР”, відродженням і поширенням української мови в усіх сферах і галузях суспільно-політичного життя країни, книгодрукуванням і забутими іменами, які стали потроху відроджуватися у свідомості українських громадян.

Деструктивний напрям свідчить про нівелювання мовно-комунікативної політики пам'яті, яка пов'язана з голодоморами, котрі однією владою визнавалися, іншою – ні; бездержавністю українського народу у минулому, утисканням його прав і свобод, ліквідацією спеціальних повноважень Інституту національної пам'яті, а також зі зміною його офіційного курсу; частковим припиненням державної мовно-комунікативної політики у цьому напрямі, вилученням зі шкільних підручників подій ОУН-УПА, героїв Крут, Помаранчевої революції; гальмуванням розвитку і поширення української мови і культури в усіх сферах і галузях суспільно-політичного життя країни, особливо у південних і східних її регіонах, зокрема в АР Крим, що і призвело до мовно-політичного сепаратизму, який спровокував революційні події 2004, 2013–2014 рр., а також призвів до розколу Української держави та анексії півострова. Наш прогноз на майбутнє пов'язаний з поверненням АР Крим Україні, зі збереженням її соборності, унітарності і незалежності, повна асоціація з ЄС і вступ до НАТО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Акаймова А. Політична комунікація як процес взаємодії політичних суб'єктів / А. Акаймова // Політичний менеджмент. – № 1. – 2011. – С. 87–91.
2. Кресіна І. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: етнополітичний аналіз / І. Кресіна. – К. : Вища школа, 1998. – 391 с.
3. Масненко В. Спільна історична пам'ять як чинник національної інтеграції у сучасному полікультурному суспільстві: випадок України / В. Масненко // Національна інтеграція в полікультурному суспільстві: український досвід 1991–2000 років. Збірник / відп. ред. І. Ф. Курас, О. М. Майборода. – К. : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2002. – С. 242.
4. Нагорна Л. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії / Л. Нагорна. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. – 328 с.
5. Новий словник іншомовних слів: близько 40 000 сл. і словосполучень / Л. І. Шевченко, О. І. Ніка, О. І. Хом'як, А. А. Дем'янюк ; за ред. Л. І. Шевченко. – К. : АРІЙ, 2008. – 672 с.
6. Обушний М. Політологія: довідник / Обушний М., Коваленко А., Ткач О. ; за ред. М. І. Обушного. – К. : Либідь, 2009. – 501 с.
7. Остапенко М. Політичний плюралізм: нестабільність демократії та пошуки соціальної рівноваги: монографія / М. А. Остапенко; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – 350 с.
8. Політологічний словник: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. М. Ф. Головатого та О. В. Антонюка. – К. : МАУП, 2005. – 792 с.
9. Суспільні цінності населення України в теоретичних і практичних вимірах / авт. колектив: М. І. Михальченко (керівник) та ін. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2013. – 336 с.
10. Сухенко В. Диякон Андрій Курасв: „Українського народу не існує” / В. Сухенко // Голос Православ'я. – липень 2008.
11. Сучасний словник-мінімум іншомовних слів: близько 9000 слів / укл. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2008. – 798 с.